

Musikarrangörer i Samverkan (MAIS)
c/o Kulturekonomin
Komstads Byväg 18
272 96 GÄRSNÄS
info@mais.se, www.mais.se
Org. nr. 802430-7699

Socialdepartementet

MAIS – Musikarrangörer i Samverkans yttrande över Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra

Ds 2024:16

Om MAIS

Musikarrangörer i Samverkan (MAIS) är ett samarbetsorgan som samlar majoriteten av Sveriges olika riksförbund inom musikområdet. Förbunden är ideellt organiserade och samlar ca 1000 fria musikarrangörer över hela landet som tillsammans anordnar tusentals konserter varje år med en stor bredd av musikaliska uttryck. Våra medlemsförbund är: Folk You, Kammarmusikförbundet, Kontaktnätet, Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik, Riksförbundet för Folkmusik och Dans, Riksförbundet Visan i Sverige, Svensk Jazz, Sveriges Orkesterförbund, Sveriges Spelmäns Riksförbund och Sweden Festivals. Mer info: www.mais.se

Sammanfattning

MAIS ser positivt på promemorians syfte kring att främja barn och ungas förutsättningar att kunna delta i fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra. Här vill vi peka på att kultur är en viktig del av en aktiv och meningsfull fritid. Det demokratiskt och ideellt organiserade kulturlivet erbjuder sådana strukturer och miljöer och musiklivet är en viktig del av detta. Fritidskortet skulle, rätt utformat, kunna vara något som tillför möjligheter för barn och unga att få en ökad delaktighet i kulturlivet. Vi kan dock inte från förslaget utformning se på vilket sätt detta skulle ske i praktiken.

Vi kan konstatera att förslaget till modell för hantering av Fritidskortet som lämnas i promemorian exkluderar stora delar av kulturlivet, då det inte är möjligt för majoriteten av kulturlivets organisationer att vara utförare. Förslaget gynnar endast vissa delar av civilsamhället.

Vi kan även konstatera att hela modellen bygger på ett antagande om att utförare inom civilsamhället ska uppbära statsbidrag som en garanti för kvalitet. Även om organisationer granskas i samband med en process när de söker stöd och det i sig kan anses ge legitimitet som utförare, så saknas en adekvat koppling mellan syftet med sådana stöd inklusive de processer som omger ansökningar och Fritidskortet. Att stöd är sökbara för vissa syften gör inte att dessa stöd är sökbara för alla som skulle kunna vara lämpliga utförare för Fritidskortet. Detta riskerar även leda till ett konstruerat ökat beroende av statliga stöd.

MAIS instämmer även i stort med det yttrande som lämnats av Ideell kulturallians. MAIS instämmer även i stort med de synpunkter som lämnats i yttranden från Umeå Kommun och Ax.

Mot den bakgrunden avstyrker MAIS promemorian i sin helhet, så som den nu är utformad.

Många exkluderas som utförare

MAIS ställer sig principiellt emot statlig registrering av ideella föreningar, då det riskerar inskränka föreningsfriheten. Förslaget innebär förvisso inte något generellt krav på registrering men i praktiken införs ett kontrollsystem för alla som vill kvalificera sig som utförare. Ett sådant förslag måste då vara fungerande och harmonisera med föreningsfriheten, samtidigt som det ger önskade effekter av kvalitetskontroll. Förslaget har i nuläget för många brister för att kunna möta sådana kriterier.

I och med införande av ett fritidskort och ett system för registrering av vad modellen benämner "godkänd utförare" så konstrueras ett behov av registrering av aktörerna. Det finns redan kontrollsystem som appliceras på organisationer som söker olika former av offentliga stöd och detta i hela trenivåmodellen. Inget av dessa har dock som syfte att granska lämpligheten hos utförarna. Förslaget till kontrollsystem saknar i flera hänseenden också sådana kvaliteter, i synnerhet när det kommer till att inkludera kulturlivet. Så som förslaget är utformat så exkluderar det stora delar av kulturlivet.

Modellen föreslår ett system som för civilsamhällesaktörerna i praktiken innebär att en organisations legitimitet som utförare ska bygga på huruvida den är del av en utpekad struktur och/eller mottar ett specifikt offentligt stöd. Ett lagförslag som pekar ut ideella organisationer som kontrollinstanser och som till och med pekar ut mottagare av specifika stödformer (LOK-stödet) som kvalificerande är problematiskt i sig och för med sig ett grundläggande problem kring vad som i praktiken utgör grund för granskning av en utförare.

Lagförslaget (s. 23) avgränsar vilka aktörer – utöver kommuner - som kan registrera sig som utförare till att endast omfatta aktörer som bedriver viss idrottsverksamhet, viss friluftsverksamhet eller verksamhet för barn och unga. Kulturlivets organisationer står i princip helt utanför denna modell. Ett fåtal barn- och ungdomsorganisationer bedriver förvisso kulturverksamhet, men det är inte mot det syftet av statsbidrag som dessa kan kvalificera sig som utförare.

Idén om granskning brister i modellen

Modellen bygger i nuvarande form på ett antagande om att för att en organisation inom civilsamhället ska kunna kvalificera sig som godkänd utförare så måste organisationen uppbära ett statligt offentligt stöd eller vara del av (medlem i en riksorganisation) en infrastruktur som uppbär sådant stöd. Här finns redan i förslaget ett flertal modeller där det i praktiken sker olika former och grad av myndighetsgranskning och där utpekade civilsamhällesorganisationer legitimerar dess medlemmar (medlemsföreningar).

Idén att en aktör som mottar ett offentligt stöd också per automatik har klarat en granskning för att kvalificera sig som godkänd utförare för fritidskortet väcker en rad frågor kring med vilket syfte den uppfattade granskningen sker. När en myndighet bedömer lämplighet för ett visst bidrag så handlar detta om huruvida sökande kvalificerar sig för bidragets syfte, vilket nödvändigtvis inte alls är samma sak som att vara en möjlig och lämplig utförare. Risken finns att om en sådan koppling uppstår så kommer det att påverka hur olika statliga stöd utformas för att möta kraven från modellen för Fritidskortet. Detta innebär risk för en ökad styrning av civilsamhället, då finansieringsstrukturen för Fritidskortet redan i förslaget gynnar en avgränsad del snarare än en bredd. När det kommer till kulturlivets strukturer blir detta ännu mer påtagligt, eftersom dessa inte är del av modellen, annat än indirekt via

de fåtal som kan kvalificera sig i egenskap av att få stöd från MUCF och inga egentliga förslag på lösningar presenteras.

Ser vi till merparten av MAIS medlemmar (riksorganisationer inom musikområdet i det fria och ideellt organiserade kulturlivet) så söker de stöd från Kulturrådet. De stöd som är möjliga att söka från Kulturrådet är få och har tydligt avgränsade syften och dessa stöd är heller inte öppna för alla riksorganisationer i kulturlivet att söka, då inte alla kan kvalificera. Exempelvis finns stöd som ges till riksorganisationer som anses relevanta för det professionella musikkivet. Att en organisation kvalificerar för ett sådant stöd borde förvisso legitimera denna infrastruktur att kunna vara godkända utförare för Fritidskortet, enligt samma idé som organisationer som får stöd från MUCF. Problemet med detta är som nämnt att stödet inte alls är utformat på ett sätt som gör det möjligt för alla organisationer i kulturlivet att söka. Det finns förvisso andra stöd att söka, men även dessa har tydliga avgränsningar när det kommer till syfte och verksamhetens art, vilket ger motsvarande problem.

Om en organisation uppfyller kraven från MUCF på antal medlemmar, demokratisk sammansättning osv, så är organisationen generellt berättigad ett bidrag, vars omfattning är tämligen förutsägbar. Kulturrådet har till skillnad från MUCF inget tydligt uppdrag att ge stöd till en bredd av nationella infrastrukturer. Kulturrådet har till skillnad från MUCF heller inte bedömningar som bygger på att sökande huvudsakligen kan kvalificera utifrån kvantitativa och formella kriterier. Mycket av Kulturrådets bidragsgivning bygger på "samlade bedömningar" där sökande ställs motvarandra. Så, oavsett vad organisationen presterat eller söker för, så finns ingen tydlig och transparent koppling till ett beviljande eller ett avslag, eller graden av beviljat stöd. Snarare saknas en förutsägbarhet, framför allt för nya sökande.

Kulturrådet kan och brukar avslå en sökande endast för att de väljer att prioritera medlen som finns att dela ut på ett visst sätt. Detta skulle då påverka sökandes förutsättningar att kunna vara godkända utförare, för även om sökande kvalificerar ur alla aspekter sett till syftet med fritidskortet och kraven på en utförare kan de få avslag på helt andra grunder, som för övrigt kan vara rena åsiktsfrågor från en referensgrupp kring en aktörs upplevda relevans för en del av kulturlivet. Kulturrådet gör alltså inte den typen av kvalificerande bedömningar som får ett konsekvent utfall för sökande som innebär likabehandling i dessa avseenden. Kulturrådets stödgivning till riksorganisationerna kännetecknas även av –vad Kulturrådet själva erkänt som - stora utmaningar med inlåsningseffekter av bidrag - och därmed också utlåsningseffekter av sökande aktörer.

Så, om vi nu gör antagandet att ett stöd från Kulturrådet skulle ge legitimitet för en infrastruktur att vara godkända utförare så uppstår också många problem i kölvattnet. Eftersom alla organisationer i praktiken inte kan kvalificera sig för dessa stöd – och i vissa fall kanske inte ens behöver dessa stöd (men har en högkvalitativ verksamhet som skulle platsa som utförare) så innebär det att de ändå måste söka och få dessa offentliga stöd. Alternativen är att då tvinga sig in i organisationer som kan eller redan är kvalificerade. Det skapar en indirekt styrning av demokratiskt organiserande som även riskerar skapa artificiella behov av olika stöd.

En möjlig lösning på problemet skulle vara om Kulturrådet införde sådana stöd som hade mer generella och inkluderande syften, samt som bedömdes på grunder av att en organisation som kvalificerar i huvudsak för vissa kvantitativa kriterier skulle godkännas. Då skapas stödformer som skulle vara liknande de som idrottslivet uppbär. Problemet med detta är att syftet med ett sådant stöd skulle primärt inte vara kulturverksamhet utan en kontrollfunktion för Fritidskortets godkända

utförare. Det i sig skulle inte möta behoven från kulturlivet och skulle troligen dessutom ha stor negativ inverkan på många aktörer utifrån hur stöden då skulle utformas och mot vilket syfte.

Vi kan dra slutsatserna att:

* Även om organisationer granskas i samband med en process när de söker offentliga statliga stöd och det i sig kan anses ge legitimitet som utförare, så saknas en adekvat koppling mellan syftet med sådana stöd inklusive de processer som omger dessa ansökningar i förhållande till Fritidskortets konstruktion om hur godkända utförare ska kunna granskas och registreras.

* Att statliga offentliga stöd är sökbara för vissa syften gör alltså inte att dessa stöd är sökbara för alla som skulle kunna vara lämpliga utförare för Fritidskortet. Detta riskerar även att leda till ett konstruerat ökat beroende av statliga stöd om aktörer söker dessa stöd endast för att kunna kvalificera som godkända utförare.

Ytterligare en aspekt som kommer medföra stora utmaningar är hur ansvar för verksamheten är tänkt att ske i praktiken.

Sammanfattningsvis så ser vi inte på vilka sätt nuvarande förslag kommer att inkludera kulturlivets infrastrukturer. Tvärtom ser vi stor risk för en effektiv exkludering och därmed också att dessa strukturer missgynnas och utsätts för negativ konkurrens, vilket i förlängningen slår mot målgruppen barn och unga, deras valmöjligheter, framför allt sett till hela landet. Detta motverkar förslagets grundläggande syfte om en reform som ska "främja barn och ungas förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra" (s. 2).

Om stora delar av civilsamhällets infrastrukturer exkluderas och utbudet begränsas till endast vissa typer av aktiviteter i regi av vissa typer av aktörer, så uppstår stora obalanser i vad som är meningsfullt för målgruppen. Valmöjligheten får inte begränsas och valmöjligheten måste innebära att barn och unga ska kunna engagera sig i kulturlivet på sina egna villkor. För att detta ska vara möjligt behövs också fungerande och hållbara infrastrukturer i kulturlivet och reformer som inkluderar denna bredd.

Förslaget innebär dessutom en tung administrativ överbyggnad av ett kontrollsystem där många alltså stängs ute från möjligheten att vara utförare. Sådana medel skulle i stället kunna riktas till att stärka civilsamhällets strukturer, i synnerhet det sedan länge i kulturpolitiken eftersatta ideellt organiserade infrastrukturer. Detta tror vi skulle gynna ett kulturliv för alla.

Angående barn och ungdomsorganisationer

Det går förvisso argumentera att det fria och ideellt organiserade kulturlivet har möjlighet att ingå via den del av förslaget som innebär att organisationer som får stöd från MUCF kan kvalificera som godkända utförare. Förutom att detta i sig innebär en tydlig styrning av civilsamhällets organiserande så håller inte argumentet i praktiken, i synnerhet inte när det kommer till majoriteten av aktörer i kulturlivet.

Kulturlivets strukturer är inte organiserade på samma hierarkiska och toppstyrda sätt som idrotts- och delar av friluftslivet är. Kulturlivet är – precis som de nationella kulturpolitiska målen stipulerar – organiserat efter en idé som strävar efter att en mångfald av obundna, dynamiska och utmanande aktörer ska kunna existera. Även om kulturlivets strukturer i detta hänseende, till följd av en bristande

kulturpolitisk utveckling, står inför stora utmaningar, så är det ändå ett faktum att kulturlivet är allt annat än homogent. Det är heller inte konstruerat så att varje riksorganisation har en ungdomsorganisation. I de fall där det finns en indelning mellan ungdoms- och vuxenorganisationer så är dessa också helt oberoende av varandra rent organisatoriskt.

MUCF ger stöd till barn och ungas organisering, ett stöd som syftar till att stärka barn och ungas möjligheter att organisera sig i civilsamhället på samma villkor som vuxna. Detta stöd bygger historiskt och i nuläget på att för att en organisation ska kunna uppbära ett stöd ska dess infrastruktur av medlemmar sammantaget vara minst 60% unga i åldrarna 6-25 år, där även de lokala föreningarna i sig ska svara mot samma krav. Stödet ges till riksorganisationer som har lokalföreningar med ett minimum av fysiska medlemmar som tagit aktiv ställning till sitt medlemskap. Stödet beräknas utifrån organisationens storlek. I sammanhanget granskas organisationens demokratiska uppbyggnad tämligen rigoröst. Verksamheten i sig granskas inte i kvantitativ bemärkelse och tämligen begränsat i kvalitativ dito. Detta är fullt logiskt eftersom myndigheten inte ska styra ungas verksamheter mer än nödvändigt, men däremot se till att hanteringen av statsbidrag sker med god kvalitet. Fokus ligger av allt att döma på demokratisk organisering och organisationens syfte, vilket förvisso i perspektivet av att en utförare ska följa demokrativillkoren kan anses gott nog.

Däremot innebär detta att en organisation som har 59% barn och unga och som har en förträfflig och högkvalitativ verksamhet (med som förslaget stipulerar, kontinuerliga ledarledda aktiviteter för barn och unga) och som är lika förträfflig när det kommer till demokratiskt skick, inte kan kvalificera som utförare.

Förslaget skulle kunna innebära att fler unga engagerar sig för att organisationen ska kunna kvalificera för gränsen på 60%, men frågan som uppstår är om detta då blir konstruerat utifrån ekonomiska incitament snarare än demokratiska, vilket tekniskt sett innebär en ökad offentlig styrning.

Oavsett detta så innebär förslaget där endast MUCF som myndighet legitimerar en utförandeinfrastruktur att en organisation som har en låg andel barn och unga men som ändå har en förträfflig verksamhet för barn och unga kan inte kvalificera alls, vilket gör att oavsett hur man vrider och vänder på detta perspektiv kvarstår faktumet att stora delar av kulturlivets organisationer är exkluderade från modellen och därmed också många barn och unga som inte har kulturverksamhet som ett möjligt val av fritidsaktiviteter.

Omfattning av aktiviteter

Det bör även påpekas att även om problemet med vilka som kan vara utförare kan lösas så innebär förslagets utformning en rad andra problem, bland annat med krav på omfattning och form av ledarledda aktiviteter, vilka drabbar kulturlivets strukturer, inklusive de som skulle kvalificera inom ramen för barn- och ungdomsorganisationer. Det vill säga även om en organisation tekniskt kan kvalificera sig som utförare gör det inte att organisationen förmår vara mottagare och att målgruppen kommer att kunna ha ett utbud av kulturaktiviteter, framför allt inte med avseende på var i landet de befinner sig.

Modellen tar inte hänsyn till kulturlivets verksamheter och de sätt på vilka dessa bedrivs. Det är exempelvis vanligt med mer tidsintensiva verksamheter och processer (som är ledarledda).

Risk för kostnadsdrivande effekter

Så som förslaget till Fritidskortet är utformat riskerar det att motverka syftet att öka tillgängligheten för barn och unga till meningsfulla aktiviteter. I och med att det ställs krav på avgiftsbelagd verksamhet innebär det att verksamheter som nu har låga eller rentav inga avgifter för verksamheter kan påverkas att ställa om till att öka avgifterna, för att kunna vara utförare och alltså motta medel som är tillgängliga hos deltagarna. Verksamheter som redan har vad målgruppen (och målsmän) kan uppfatta som höga avgifter men som hålls nere av utbud och efterfrågan kan nu motiveras öka avgifterna i och med att målgruppen har en möjlig subvention att tillgå. I och med att vilka som kan vara godkända utförare begränsas kan detta även innebära att organisationer som tidigare haft möjlighet att konkurrera om deltagare då slås ut, när endast vissa aktörer kvalificerar som godkända utförare. Detta är exempel på hur modellen kan resultera i oönskade effekter. Det är inte tanken med Fritidskortet men det är en påtaglig risk med modellen. Förslaget riskerar att bli kostnadsdrivande.

Angående kulturskolor och kommuners ansvar för kulturlivet

Den enda del av kulturlivet som omfattas av förslaget är kulturskolor i offentlig regi på kommunal nivå. Kulturskolorna är viktiga men utbudet är också begränsat. Utöver att förslaget skapar snedvriden konkurrens gentemot kulturskolor i icke-offentlig regi, så avgränsas utbudet av kulturaktiviteter och möjligheterna för kulturlivet och det fria kulturlivets strukturer att möta behoven. Här gör bland andra Umeå Kommun i sitt remissvar en intressant analys av bristerna i förslaget. Något som i sammanhanget kan påpekas är att det finns inga krav på en kommun att ha en kulturskola, så detta skapar även stora begränsningar i utbudet för barn- och unga, helt baserad på var i landet de befinner sig.

Vännfors 2024-10-15

Erik Palm
Ordförande MAIS (Musikarrangörer i Samverkan)